

Н. Я. ЗАБОЛОТНА

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально- наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

К. ГЕЙ,

студентка

Навчально- наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Основним завданням державного регулювання розвитку аграрного сектору при ринкових відносинах є забезпечення таких умов, при яких населення, кожна його окрема група і кожен індивідуум мають можливість для реалізації своїх здібностей на базисі вільної праці і збільшення особистих доходів.

Для створення ефективної ринкової економіки державі необхідно створити всі умови для безмежного зростання заробітної плати і доходів, пов'язаних з відповідним підвищенням виробничої діяльності праці та результативності виробничої діяльності [1, С. 70-71].

Державне регулювання сільського господарства характеризується низкою ознак та особливостей, серед яких слід виділити наступні:

- закріплення на конституційному рівні основних засад державного регулювання сільського господарства та зобов'язань держави у цій сфері;
- державне регулювання сільського господарства здійснюється в умовах аграрної та земельної реформи;
- зміст державного регулювання сільського господарства визначається аграрною політикою України та конкретизується в Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [2, с. 139].

У науковій літературі механізм державного регулювання економіки описується через визначення основних його елементів: суб'єкта, об'єкта, методів і засобів. Суб'єктом державного регулювання економіки є держава в особі державних органів.

За функціональним призначенням державно-правові органи, державні та недержавні організації, які здійснюють від імені держави державне регулювання сільського господарства, можна розділити на групи:

- державні органи, що здійснюють законодавче та програмне забезпечення розвитку сільського господарства України – Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим;
- державні органи й органи місцевого самоврядування, які здійснюють безпосередньо заходи державно-правового регулювання, тобто наділені виконавчо-розпорядчими функціями – Кабінет Міністрів України, Міністерство аграрної політики України та його територіальні органи;
- державні органи, які здійснюють контроль і нагляд за дотриманням законодавства у сфері сільського господарства, тобто наділені контрольно-наглядовими функціями – Верховна Рада України, Міністерство аграрної політики України та його територіальні органи, Державна регуляторна служба України, Антимонопольний комітет України, органи прокуратури та ін.;
- державні органи, які здійснюють захист суб'єктів аграрного підприємництва – місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд України;
- державні органи, що зобов'язані створювати відповідні сприятливі умови розвитку сільського господарства України – органи Державної фіскальної служби, Національний банк України тощо;

- державні установи та недержавні організації, які від імені держави здійснюють функції щодо стимулювання розвитку сільського господарства – наукові установи, навчальні заклади, інформаційно-консультаційні [2, с. 140].

Об'єктом державного регулювання є сільське господарство, а також соціально-економічні процеси, що супроводжують його розвиток, у т. ч. структурні зрушення в галузях та їх розміщенні, інвестуванні, інноваціях тощо. Законом України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років" сільське господарство (сільськогосподарське виробництво) визначено як вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування, призначеної для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі [3].

Методам державного регулювання сільського господарства, інших галузей у науковій літературі приділено досить велику увагу. Водночас, у теорії державного регулювання економіки наголошується на необхідності системного підходу до вибору засобів і методів впливу держави на суб'єктів економічних відносин [4, С. 47-48].

Під методами державного регулювання сільського господарства розуміють прийоми, способи, що застосовуються в процесі регулятивної діяльності органами законодавчої і виконавчої влади для вирішення проблем у сфері сільськогосподарського виробництва [5, с. 33].

Класифікація методів державного регулювання передбачає їх розподіл на дві групи (за формами впливу):

- методи прямого впливу;
- методи непрямого (опосередкованого) впливу;

Прямі методи державного регулювання економіки не передбачають створення додаткового матеріалу стимулу, не загрожують фінансовими збитками і спираються на силу державної влади.

Методи непрямого (опосередкованого) державного регулювання ґрунтуються переважно на товарно-грошових важелях, визначають правила гри в ринковому господарстві та впливають на економічні інтереси суб'єктів господарської діяльності [6, с. 631].

До методів непрямого регулювання належать інструменти фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, інноваційної, амортизаційної та інших напрямів економічної політики, а також методи морального переконання [5, с. 34].

За засобами впливу виділяють: правові, адміністративні та економічні методи.

Правове регулювання здійснюється шляхом розробки і введення в дію законодавчих і нормативних актів. Серед них Закони України: «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство» та інші.

До основних адміністративних методів належать: стандартизація та сертифікація, погодження та дозволи, квоти, ліцензії, норми, санкції, стандарти, державні замовлення, ціни тощо. Адміністративне регулювання спирається на силу державної влади і містить заходи дозволу, заборони, примусу. Застосування адміністративних методів є доцільним, коли ринковий механізм та економічні засоби державного регулювання виявляються недоцільними або діють дуже повільно.

Економічне державне регулювання сільського господарства здійснюється через податкову, цінову, соціальну політику; кредитування і страхування сільського господарства; бюджетне фінансування; регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, відносин підприємств сільського господарства і промисловості, торгівлі, переробної промисловості, інфраструктуру і сферу послуг [5, С. 34-35].

До основних проблем, характерних для сучасної державної регуляторної політики у агропромисловій сфері вітчизняної економіки, можна віднести наступні:

- залишення тривалий час поза увагою особистих селянських господарств, які на разі є основними виробниками багатьох видів продукції в Україні;
- невтручання державних органів управління сільським господарством у процеси становлення нових організаційних форм господарювання з надією, що такі оптимальні форми будуть сформовані автоматично шляхом еволюційного розвитку;

- недосягнення стабілізації ринкових цін, нездатність підтримати рівень зайнятості сільського населення на високому рівні;
- нездатність попередити появу бюджетного дефіциту, зовнішнього боргу або негативного сальдо в зовнішній торгівлі сільськогосподарською продукцією;
- не забезпечення економічної справедливості у розвитку сільського господарства;
- допущення не рівноправних умов для всіх суб'єктів господарювання;
- нехтування принципом компліментарності сільського господарства і села (тобто, відсутність закріплення на нормативно-правовому рівні тісного зв'язку між сільським господарством і селом);
- відсутність налагодженої співпраці між аграрним міністерством і громадським сектором [7, С. 109-110].

Таким чином, державне регулювання сільського господарства можна визначити пріоритетним напрямком аграрної політики при ефективному застосуванні наявних форм та методів. Варто зазначити, що, заважаючи на рішучі наміри України долучитись до Європейської спільноти, задля результативного здійснення такої політики, варто переймати позитивний досвід країн-членів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Черкаська В. В. *Форми та методи державного регулювання розвитку аграрного сектору* / В. В. Черкаська / Державне управління. Інвестиції: практика та досвід – 2017. – № 18. – С. 70-73.
2. Ломакіна І. Ю. *Державно-правове регулювання сільського господарства України* / І. Ю. Ломакіна / Аграрне право – 2009. – жовтень – С. 138-140.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 16.03.2001 року // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 11. – С. 52.
4. Тюхтенко Н. А. *Інструменти та методи державного регулювання сільськогосподарського виробництва* / Н.А. Тюхтенко, С.А. Карунас / Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – №1(13). – С. 47-50.
5. Михайленко О. Г. *Державне регулювання сільського господарства в умовах глобалізації* / О. Г. Михайленко / Вісник Дніпропетровського університету. Серія: «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» – 2014. – № 6 – С. 31-39.
6. Рябенко І. М. *Методи державного регулювання сільського господарства* / І.М.Рябенко // Економіка: проблеми теорії та практики – 2010. – № 263 – С. 631-636.
7. Небоженко Т. Т. *Діагностика проблем державної регуляторної політики у агропромисловій сфері вітчизняної економіки* / Т. Т. Небоженко / Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького – 2016. – Т.18. – № 2 (69) – С. 107-112.